

CPD Info

bilten Centra za prava deteta

OKTOBAR - DECEMBAR 2019.

Centar za prava deteta

Prava deteta u Republici Srbiji u 2019. godini
Period: oktobar - decembar 2019. godine

1. Opšti okvir

U posmatranom periodu nije došlo do napretka u pogledu ostvarivanja prava deteta. Najavljivani ključni zakoni kao što su Zakon o pravima deteta i zaštitniku prava deteta, Zakon o izmenama i dopunama Porodičnog zakona, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti nisu usvojeni. Isto važi i za najavljivane strateške dokumente kao što su Nacionalni akcioni plan za decu, na kome još uvek nije ni počelo da se radi, i Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja.

U ovom periodu je radna grupa Ministarstva pravde zadužena za pripremu revidiranog Akcionog plana za poglavlje 23 integrisala komentare i pripremila nacrt revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 – Potpoglavlje Osnovna prava, koja je usklađena sa komentarima Evropske komisije. Sednica Radne grupe NKEU za Poglavlje 23 na kojoj se raspravljalo o ovom delu dokumenta održana je 27. decembra 2019. godine.

I dalje posebni izazovi postoje u pogledu sudske zaštite ljudskih prava uopšte i u

praktičnoj primeni ratifikovanih međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava u nacionalnom pravosuđnom sistemu. Deca u Srbiji i dalje nemaju efikasan i stvaran pristup pravdi niti im je obezbeđena odgovarajuća pravna pomoć u različitim postupcima.

Potrebno je istaći da posebnu zabrinutost i dalje izaziva nepostojanje zaštite i podrške deci žrtvama i svedocima krivičnih dela kao i zastoj u procesu deinstitucionalizacije.

- **Treći opcioni protokol uz Konvenciju o pravima deteta o postupku po predstavkama (komunikacijskim procedurama)**

Uprkos zagovaračkim naporima Koalicije za monitoring prava deteta da država ratifikuje Treći opcioni protokol uz Konvenciju o pravima deteta o postupku po predstavkama (komunikacijskim procedurama), u prethodnom periodu nisu preduzeti koraci u pravcu ratifikacije ovog ključnog dokumenata.

2. Opšte mere primene

a) Normativni okvir

- **Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći**

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je na sednici Narodne skupštine Republike Srbije, 9. novembra 2018. godine. Zakon je počeo da se primenjuje od 1. oktobra 2019. godine, tako da je još uvek rano govoriti o

efektima primene. Na internet prezentaciji Ministarstva pravde objavljen je Registar pružalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške. Više od 300 pravnika u lokalnim samoupravama je prošlo obuku i dobilo dozvole od nadležnog ministarstva. Besplatna pravna pomoć može da se pruži državljaninu Republike Srbije, osobi bez državljanstva, stranom državljaninu sa stalnim nastanjenjem u RS – ako ispunjava uslove da bude korisnik prava na novčanu socijalnu pomoć ili korisnik prava na dečiji dodatak kao i članovima njegove porodice, odnosno zajedničkog domaćinstva. Isto pravo ima i onaj ko ne ispunjava ove uslove, ali bi zbog plaćanja pravne pomoći iz sopstvenih prihoda ispunio uslove da postane korisnik prava na novčanu socijalnu pomoć ili na dečiji dodatak.

Pravo na besplatnog advokata imaće deca koja su zaštićena uslugom smeštaja u sistemu socijalne zaštite, kao i deca i mladi kojima je prestala usluga socijalnog smeštaja do navršene 26 godine života, osobe kojima je izrečena mera obaveznog psihijatrijskog lečenja, žrtve porodičnog nasilja, torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, kažnjavanja ili trgovine ljudima.

- **Nacrt Zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta**

Plan rada Vlade Republike Srbije za 2019. godinu, kao i prethodne godine,

predviđa da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta, sa rokom do jula 2019. godine.

Nakon niza sastanaka organizovanih od strane Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja (MRZBSP) u junu 2019. godine, u posmatranom periodu je rađeno na integrisanju komentara kako bi ovaj zakon bio pušten u dalju proceduru i usvojen u novembru od strane Narodne skupštine.

Osnovni ciljevi ovog zakona su sledeći: ostvarivanje prava deteta i utvrđivanje obaveza organa javne vlasti pravnih i fizičkih lica radi ostvarivanja prava deteta, načini i postupci zaštite prava deteta; uspostavljanje i regulisanje rada Zaštitnika prava deteta, kao nezavisne institucije za promociju, unapređenje i zaštitu i ostvarivanja prava deteta; uspostavljanje jedinstvenih kriterijuma i standarda za ostvarivanje najboljeg interesa deteta u svim oblastima života i razvoja deteta i stvaranje uslova za njihovu primenu; uspostavljanje mera za ostvarivanje i zaštitu prava deteta; utvrđivanje posebnih prava deteta i osnovnih načela u postupcima u kojima deca učestvuju pred sudovima, državnim organima i drugim organizacijama koja vrše javna ovlašćenja i dr.

U rad radne grupe nije uključen nijedan predstavnik organizacija civilnog društva iz oblasti prava deteta.

- **Predlog zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona**

Plan rada Vlade Republike Srbije za 2019. godinu predviđa da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona, sa rokom do jula 2019. godine. Cilj je da se Porodični zakon prilagodi potrebama uočenim na osnovu iskustva stečenih tokom njegove primene, unapređenje odredaba koje nisu funkcionalne ali i usklađivanje sa drugim zakonima kao što su Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon o finansijskoj podršci porodica sa decom.

Od novembra 2018. godine nisu preduzete dalje aktivnosti na izradi ovog teksta zakona. Takođe, potrebno je naglasiti da u ovu radnu grupu nisu uključeni predstavnici organizacija civilnog društva u oblasti prava deteta.

- **Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti**

Plan rada Vlade Republike Srbije za 2019. godinu predviđa da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti, sa rokom do maja 2019. godine. U junu je MRZBSP pripremilo Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti. Očekuje se preduzimanje daljih koraka u cilju finalizacije ovog zakona.

- **Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica**

Plan rada Vlade Republike Srbije za 2019. godinu predviđa da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, sa rokom do juna 2019. godine.

Od kada je u martu 2018. godine Ministarstvo pravde formiralo je radnu grupu za pripremu predloga Zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, nije došlo do predlaganja nekih konkretnih rešenja, nije utvrđen plan rada sa jasno postavljenim zaduženjima članova radne grupe i utvrđenim rokovima niti je Ministarstvo pravde objavilo tekst koji bi bio spreman za dalji proces javnih konsultacija i javne rasprave. Ovo predstavlja razlog za zabrinutost pre svega zbog potreba unapređenja prava dece kao učinilaca i žrtava i svedoka krivičnih dela ali i značajno kašnjenje u odnosu na postavljeni rok u Akcionom planu za Poglavlje 23 - 2015. godina.

U rad radne grupe nisu uključeni predstavnici organizacija civilnog društva sa iskustvom u oblasti pravosuđa po meri deteta.

b) Sveobuhvatna politika i strategija

- **Nacionalni plan akcije za decu**

Iako je u aprilu 2018. godine ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja doneo rešenje o formiranju radne grupe za izradu novog Nacionalnog plana akcije za decu, do momenta pripreme ovog izveštaja ova radna grupa nije formalno započela sa radom. Ovo predstavlja veliki razlog za zabrinutost s obzirom da, od 2016. godine, Republika Srbija nema jedinstvenu politiku u oblasti prava deteta.

- **Predlog Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020-2023. i akcioni plan za 2020. i 2021. za primenu strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020-2023.**

Iako je MRZBSP izradilo Nacrt strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja od 2018. do 2022. godine i pripadajući Akcioni plan, još uvek je u toku proces usklađivanja ovog teksta sa Zakonom o planskom sistemu te je neizvesno kada će ovaj strateški dokument biti usvojen.

Kako Nacrt strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja od 2018. do 2022. godine i pripadajući Akcioni plan do danas nije usvojena, MRZBSP pripremilo je novi Predlog Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020 – 2023. i akcioni plan za 2020. i 2021. za primenu strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period 2020 – 2023.

koji je predstavljen na javnoj raspravi u Narodnoj Skupštini RS, koju je organizovalo MRZBSP 29. novembra 2019. godine. Javna rasprava je trajala do 19. decembra 2019. godine.

- **Nacrt strategije socijalne zaštite za period 2019-2025. godine**

MRZBSP je u 2018. godini započelo proces izrade Strategije socijalne zaštite za period 2019–2025. godine i pozvalo sve zainteresovane aktere, stručnjake i

profesionalce u sistemu socijalne zaštite da se aktivno uključe i daju svoj doprinos u procesu kreiranja Strategije. Do momenta pripreme ovog izveštaja nemamo informacije o tome dokle se stiglo u pripremi ovog strateškog dokumenta.

- **Nacrt nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela za period 2019-2025. godine**

Ministarstvo pravde je u prethodnom periodu iniciralo kreiranje Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela za period od 2019-2025. godine i Akcionog plana kojim se uređuje način sprovođenja Strategije u periodu od 2019. do 2022. godine. Cilj usvajanja ovog strateškog dokumenta je da se svim žrtvama i svedocima krivičnih dela obezbedi adekvatan nivo procesnih

prava, systemska, stručna i dostupna pomoć i podrška i poseban nivo zaštite, i to naročito ranjivim kategorijama žrtava. Posebno važno mesto u ovom dokumentu treba da bude posvećeno deci.

U prethodnom periodu je ovaj tekst predstavljen stručnoj javnosti i otvoren za komentarisanje.

c) Koordinacija

• **Savet za prava deteta Vlade Republike Srbije**

U četvrtom kvartalu 2019. godine Savet za prava deteta je održao dve sednice. Osmo sednica održana je 29. oktobra 2019. godine na kojoj je predstavljen godišnji izveštaj o najgorim oblicima dečjeg rada za 2018. godinu, koji je objavilo Ministarstvo za rad SAD a kojim je bila obuhvaćena 131 zemlja. Srbija je prema ovom izveštaju jedna od samo 12 zemalja koje su dobile ocenu Značajan napredak.

Na sednici se govorilo o praćenju procedure usvajanja Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, koji je trenutno u fazi davanja mišljenja relevantnih organa i organizacija, sa ciljem izrade konačnog Nacrta zakona u skladu sa pribavljenim mišljenjima. Takođe, bilo je reči i o praćenju i prevenciji dečjih brakova o čemu su govorili predstavnici Koordinacionog tela za praćenje realizacije Strategije za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u

Republici Srbiji za period od 2016-2025. god. Jedna od mera jeste da se unapredi sistem prevencije i podrške s ciljem smanjenja broja dečjih i prinudnih brakova i maloletničkih trudnoća u romskoj zajednici.

Važna tema kojom se Savet bavio bio je i rad Zajedničkog tela za podršku socijalnoj inkluziji i koordinaciju nadzora nad radom interesornih komisija za procenu potreba za dodatnom obrazovnom, zdravstvenom i socijalnom podrškom detetu.

Na devetoj sednici Saveta za prava deteta, održanoj 20. decembra 2019. godine, je istaknuto da je Srbija jedna od dvanaest zemalja koje su napredovale u suzbijanju dečjeg rada, odnosno dobile ocenu „značajan napredak“ od Ministarstva za rad SAD, kada je u pitanju sankcionisanje dečjeg rada.

Članovi Saveta upoznati su sa izradom Priručnika za unapređenje i razvoj medijske pismenosti u preduniverzitetskom obrazovanju, sa ciljem da se u Srbiji systemski unapredi oblast medijske pismenosti na kojem radi Ministarstvo kulture i informisanja, sa izveštajem Posebne radne grupe za rani razvoj dece i koordinacijom u oblasti podrške deci na ranom uzrastu, o rezultatima konferencije “Prava deteta u Srbiji – gde smo sada i šta nam predstoji”, koja je održana 20. novembra 2019. godine u Beogradu, povodom 30 godina od kada je u

Generalnoj skupštini UN usvojena Konvencija o pravima deteta. Takođe, predstavnik Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja najavio je da se uskoro očekuje usvajanje Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja.

Inicijativa za formiranje posebne ustanove za lečenje i osposobljavanje maloletnih učinioaca krivičnih dela koji imaju smetnje u psihofizičkom razvoju ili mentalne smetnje, koja je razmatrana na osmoj sednici Saveta, upućena je resornim ministarstvima na izjašnjenje.

Iako su članovi Saveta za prava deteta aktivni i motivisani za unapređenje prava deteta, ovo telo je podržano od strane MRZBSP i kabineta Ministra bez portfelja zaduženog za demografiju i populacionu politiku, za njegov rad i dalje nisu obezbeđena posebna budžetska sredstva ni posebno angažovano osoblje. Stoga je potrebno da Vlada Srbije obezbedi odgovarajuće ljudske, tehničke i finansijske resurse za njegovu efikasno funkcionisanje.

• **Odbor za prava deteta Narodne skupštine**

Jedanaesta sednica Odbora za prava deteta je održana 1. oktobra 2019. godine kada je razmotren Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o budžetu Republike

Srbije za 2019. godinu, koji je podnela Vlada.

Na dvanaestoj sednici Odbora za prava deteta, koja je održana 20. novembra 2019. godine, pozvani su da prisustvuju Ređina De Dominićis, direktorka UNICEF-a u Srbiji, koja se osvrnula na obeležavanje 30 godina od usvajanja Konvencije o pravima deteta i saradnju koju UNICEF ima sa Narodnom skupštinom.

• **Savet za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima**

Savet za maloletnike održao je sednicu 25. oktobra 2019. godine, na kojoj je postignuta saglasnost da se obaveste medijske asocijacije o uočenim kršenjima prava maloletnika i dece vezanih za korišćenje njihovih ličnih podataka i opisivanja događaja na osnovu kojih se maloletnici mogu identifikovati kroz novinske članke.

Takođe je postignuta saglasnost da je potrebno utvrditi listu krivičnih dela za koja treba tražiti izveštaje od odeljenja za maloletnike viših sudova, kako bi se utvrdilo u kojim krivičnim delima se pojavljuju maloletnici oštećeni.

U partnerstvu sa UNICEF kancelarijom u Srbiji, Centar za prava deteta pruža tehničku podršku radu Saveta za

maloletnike tokom 2019. godine, ali nijedan predstavnik civilnog društva nije formalno član ovog tela.

- **Savet za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava**

Savet za praćenje primene preporuka mehanizama UN za ljudska prava se nije sastajao u prethodnom periodu.

Ovaj Savet kao međuresorno telo kontinuirano prati sprovođenje obaveza koje je Srbija preuzela u oblasti zaštite i unapređenja stanja ljudskih prava, na svoje redovno poziva predstavnike organizacija civilnog društva i stavlja predložene teme na dnevni red sednica, što svakako predstavlja primer pozitivne prakse.

- **Savet za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23**

U okviru procesa evropskih integracija, Savet za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23 prati primenu aktivnosti sadržanih u Akcionom planu, pokreće mehanizam ranog uzbunjivanja u slučaju zastoja i drugih problema u realizaciji i koordinira procese izveštavanja. U toku je priprema revidiranog Akcionog plana za Poglavlje 23 na osnovu komentara dobijenih tokom konsultativnog procesa.

d) Raspodela sredstava

U posmatranom periodu nije došlo do napretka u ovoj oblasti. I dalje je samo delimično moguće pratiti alokaciju sredstava za decu i porodicu sa decom u

budžetskom sistemu. Godinama je u upotrebi funkcionalna klasifikacija, ali postoje problemi u primeni ove klasifikacije, posebno na lokalnom nivou kod kategorije socijalna zaštita. Programsko budžetiranje uvedeno je 2015. godine, na nacionalnom i lokalnom nivou. Na nacionalnom nivou postoji program Porodičnopravna zaštita, a na lokalnom programska aktivnost Podrška deci i porodicama sa decom, dok na oba nivoa postoji sektor Obrazovanja. Propisani su indikatori za praćenje učinka, ali su neophodna poboljšanja klasifikacije i indikatora, posebno na lokalnom nivou. Stalna konferencija gradova i opština pripremila je predlog programske klasifikacije socijalne zaštite i obrazovanja sa detaljno razrađenim indikatorima učinka koji u potpunosti omogućavaju praćenje adekvatnosti, efikasnosti i pravičnosti, ali Ministarstvo finansija još uvek nije usvojilo ovaj predlog.

Trenutno ne postoji praksa participativnog budžetiranja. Ne postoji praksa javnog planiranja budžeta za decu. Takođe, ne postoji izrađena metodologija niti praksa sveobuhvatne procene budžetskih potreba za decu.

e) Prikupljanje podataka

U posmatranom periodu započet je šesti ciklus MICS-a u Srbiji i istraživanje će biti sprovedeno u periodu od 2. septembra do 10. novembra 2019. godine. Prethodno MICS istraživanje je sprovedeno 2014. godine. MICS je skraćenica istraživanja čiji je pun naziv Multiple Indicator Cluster Surveys, odnosno Istraživanje višestrukih

pokazatelja (o položaju žena i dece).

Cilj ovog istraživanja je da se pomogne u obezbeđivanju pokazatelja koji ne postoje u administrativnim izvorima i podacima iz drugih istraživanja. Ovim istraživanjem se prikupljaju različiti pokazatelji o položaju, pre svega, žena i dece, zatim o položaju porodica, položaju marginalizovanih grupa stanovništva, itd.

Istraživanje se sprovodi kroz zajedničku saradnju EU Delegacije u Srbiji, UNFP-a, UNICEF-a i RZS-a.

f) Nezavisno praćenje

S obzirom da je MRZBSP pripremila Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta, u narednom periodu treba obratiti posebnu pažnju da se u slučaju usvajanja ovog zakona i uspostavljanja institucije zaštitnika prava deteta, obezbedi nezavisnost ovog tela koje bi imalo na raspolaganju adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse potrebne za njegovo samostalno funkcionisanje, kako bi deca zaista imala svog zaštitnika kao instituciju kojoj mogu da se obraćaju samostalno, u postupku i na način prilagođen deci, u skladu sa međunarodnim standardima.

g) Širenje informacija, podizanje svesti i obuka

U pojedinim oblastima se kroz različite projektne aktivnosti sprovode programi za podizanje svesti i obuke koje se odnose na Konvenciju o pravima deteta, kao i pojedine medijske kampanje, ali i dalje to

nije urađeno na sistemskom nivou, a pojedine kategorije dece su ili potpuno izostavljene ili nemaju pristup ovim materijalima i nisu svesne svojih prava sadržanih u Konvenciji o pravima deteta.

3) Definicija deteta

U zakonodavstvu Srbije nema opštevažeće definicije deteta – ona se može izvesti posredno iz člana 37. Ustava i člana 11. Porodičnog zakona, kojima je predviđeno da se punoletstvo stiče sa navršanih 18 godina. Ovo pitanje je neophodno regulisati očekivanim sveobuhvatnim Zakonom o pravima deteta i zaštitniku prava deteta.

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta predviđa da je dete svako ljudsko biće od rođenja do navršanih 18 godina te da osoba mlađa od 18 godina zadržava status deteta i ostvaruje prava po ovom zakonu bez obzira na sticanje posebnih prava i obaveza na osnovu drugih zakona i odluka nadležnih organa, uvek kada je to u njegovom/njenom najboljem interesu.

4) Opšti principi

- **Nediskriminacija**

Diskriminacija i neprihvatanje različitosti su i dalje odlike našeg društva, a nedostatak kampanji za podizanje svesti javnosti o ovim temama su doveli do toga da su i dalje izuzetno izraženi negativni stavovi prema pripadnicima pojedinih ranjivih grupa kao što su romska deca, deca sa smetnjama u razvoju, deca

pripadnici nacionalnih manjina, deca izbeglice i tražioci azila, deca u uličnim situacijama, deca pripadnici LGBTI, deca u udaljenim ruralnim područjima ali i druge grupe dece (deca učinioci krivičnih dela, deca zaražena HIV/AIDS-om), kao da i dalje ne postoji efikasan mehanizam koji bi adresirao ova pitanja. Deca u ruralnim oblastima i dalje nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju i adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti.

Postojeći propisi o zabrani diskriminacije se nedovoljno primenjuju. Formirana je radna grupa za pripremu nove antidiskriminacione strategije ali još uvek nije poznat plan i dinamika njenog rada. Takođe, potrebno je uspostaviti mehanizam odnosno donet akt Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, kojim bi bilo omogućeno deci da samostalno podnose pritužbe u slučajevima diskriminacije.

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta sadrži sveobuhvatnu odredbu o pravu na nediskriminaciju i predviđa da je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija deteta ili grupe dece, njihovih roditelja, staratelja, hranitelja, članova detetove porodice i detetu bliskih lica, koja se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim

i drugim organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima deteta, njegovog/njenih roditelja, staratelja ili članova porodice. Takođe, predviđeno je da organi javne vlasti treba da preduzimaju sve mere kako bi se obezbedila zaštita deteta od svih oblika diskriminacije, njegovih/njenih roditelja, članova njihove porodice, odnosno lica koja se o detetu staraju ili detetu bliskih lica, kulturne ili etničke grupe kojoj dete pripada.

• Najbolji interesi deteta

U **Porodičnom zakonu** princip najboljih interesa deteta nije na adekvatan način normativno konkretizovan i procesno operacionalizovan, tako da su njegovi praktični dometi nejasni i fluidni. Tako na primer, u Porodičnom zakonu najbolji interes deteta nije koncipiran kao samostalno supstancijalno pravo deteta, tako da se postojanje ovog prava posredno izvodi, odnosno samo pravo proizlazi iz dužnosti onih koji donose odluke koje se tiču deteta da to čine u najboljem interesu deteta.

U Porodičnom zakonu takođe nisu uspostavljene adekvatne procesne garancije koje bi obezbedile pravilnu procenu i utvrđivanje najboljeg interesa deteta. U pravnoj praksi glavna karakteristika primene principa najboljeg interesa deteta u sudskim i upravnim postupcima koji se tiču deteta jeste diskrecioni model, što je posledica nepostojanja propisa koji regulišu način i procedure koje se primenjuju u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta. Nedostaju propisi o ključnim elementima za

procenu najboljih interesa deteta, nije propisana dužnost donosilaca odluka da u odluci koju donose detaljno obrazlože svaki svoj korak u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta.

U tom smislu potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona na kojem trenutno radi ekspertska radna grupa formirana od strane MRZBSP.

Što se tiče **Nacrta zakona o pravima deteta i zaštitnika prava deteta**, predviđeno je da su u svim radnjama koje se tiču deteta i odlukama koje se u vezi sa tim donose, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužni da postupaju rukovodeći se najboljim interesima deteta. U utvrđivanju najboljih interesa deteta, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužna su da utvrde mišljenje deteta i da mu posvete dužnu pažnju imajući i vidu uzrast i zrelost deteta.

Tekst nacrtu propisuje i niz elemenata na osnovu kojih se utvrđuje najbolji interes deteta i predviđa da su organi javne vlasti u obavezi da uspostave posebne standarde za procenu i utvrđivanje najboljih interesa deteta u oblastima iz svoje nadležnosti kao i da u tu svrhu po potrebi pribavljaju nezavisno stručno mišljenje, a obavezno kada o tome šta je najbolji interes deteta postoji spor.

Ovom odredbom je potrebno i predvideti dužnost donosilaca odluka da u odluci detaljno obrazlože svoje korake u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta te propisati dužnost suda/upravnog organa

da u obrazloženju odluke navede sve činjenice i okolnosti u kojima se dete nalazi, elemente koji su bili relevantni za procenu najboljih interesa deteta, sadržaj svakog elemenata i način na koji je sagledan njihov međusobni odnos, kao i procenu mogućeg pozitivnog i negativnog uticaja odluke na dete.

• Pravo na život, opstanak i razvoj

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta predviđa da svako dete ima pravo na život i razvoj u zdravoj i bezbednoj sredini kao i da organi javne vlasti imaju obavezu da podržavaju stvaranje i obezbeđivanje sigurne i zdrave socijalne okoline. Takođe, predviđeno je da svako dete ima pravo na pristup merama koje omogućavaju da dete razvije svoj puni potencijal, a organi javne vlasti obavezu da obezbede svoj deci najviši mogući životni standard i zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, eksploatacije, upotrebe narkotika, duvana, alkohola i drugih štetnih supstanci i od izlaganja pornografiji i drugim štetnim informacijama, zaštitu bezbednosti, uključujući i bezbednost kretanja, zaštitu od svih drugih uticaja štetnih po razvoj deteta, uključujući štetne tradicionalne, kulturne i religijske prakse.

• Poštovanje mišljenja i stavova deteta – pravo na participaciju

Pojedina zakonska rešenja koja se tiču prava deteta na participaciju nisu u skladu sa standardima Konvencije o pravima

deteta. Pre svega, pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja nije garantovano kao opšte pravo deteta i nema nijedne odredbe kojom se izričito propisuje dužnost roditelja, nastavnika, zdravstvenih radnika i zaposlenih u drugim institucijama, u kojima dete ostvaruje svoja prava, da detetu pruže sve potrebne informacije kako bi napravilo informisan izbor. Takođe, ne postoje ni odredbe koje bi obavezivale roditelje i zaposlene u društvenim institucijama da detetu omoguće izražavanje mišljenja i da to mišljenje uzmu u obzir i posvete mu dužnu pažnju. Posebno negativne efekte izaziva propust zakonodavca da normativno konkretizuje pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja u odnosu na ona pitanja iz svakodnevnog života o kojima se uobičajeno odlučuje u okviru porodice.

Iako se o najvećem broju pitanja koja se tiču deteta odlučuje upravo u porodici, nijednom odredbom **Porodičnog zakona** nije predviđena obaveza i odgovornost roditelja da detetu pruže relevantne informacije povodom važnih odluka koje odrasli članovi porodice donose, da mu omoguće izražavanje mišljenja o svim aspektima tih odluka i da mišljenje koje je dete izrazilo uzmu u obzir prilikom donošenja tih odluka.

Odredbama Porodičnog zakona nije izričito propisano da dete ima pravo, ali ne i dužnost da izrazi svoje mišljenje, niti nameće obavezu suda, odnosno upravnog organa da o tome obavesti dete. U Porodičnom zakonu ne postoje upućujuća pravila u pogledu tehnika koje sud treba

da primeni prilikom utvrđivanja mišljenja deteta, u situacijama kada dete neposredno izražava mišljenje pred sudom.

U tom smislu potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona na kojem trenutno radi ekspertska radna grupa formirana od strane MRZBSP.

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta predviđa da svako dete, bez obzira na uzrast, ima pravo da slobodno izrazi svoje mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču i ukoliko to želi, kao i da organi javne vlasti, pravna i fizička lica u svim sudskim, upravnim i drugim postupcima u kojima se odlučuje o pravima deteta ili čiji ishod bi mogao da utiče na njegova prava, pribavljaju mišljenje deteta koje je prethodno u punom obimu informisano na njemu/njoj na razumljiv način.

Takođe, ovaj nacrt predviđa da se detetu mora obezbediti da u ovim postupcima izrazi svoje mišljenje neposredno ili preko zastupnika, uz podršku školskog psihologa, stručnjaka organa starateljstva, porodičnog savetovališta ili druge odgovarajuće ustanove ili organizacije i u prisustvu lica koje samo izabere, osim ako je to u suprotnosti s najboljim interesima deteta.

Organi javne vlasti, pravna i fizička lica, obavezni su da sa dužnom pažnjom razmotre mišljenje deteta u svim stvarima koje ga se tiču, imajući u vidu uzrast, razvojne mogućnosti i komunikacione i druge sposobnosti i potrebe deteta. Organi javne vlasti dužni su da u svojoj odluci detaljno obrazlože kako su utvrdili mišljenje

deteta i razloge zbog kojih su ga uvažili odnosno nisu uvažili i o tome obaveste dete na način prilagođen uzrastu, razvojnim mogućnostima i komunikacionim i drugim sposobnostima i potrebama deteta. Posebno je važna odredba koja predviđa da propuštanje organa vlasti da postupi u skladu navedenim predstavlja bitnu povredu odredaba postupka.

Iako je pravo deteta na mišljenje i uvažavanje mišljenja kao individualno pravo svakog deteta dobro regulisano ovim nacrtom, širim tumačenjem člana 12. Konvencije o pravima deteta se dolazi do pitanja participacije dece u javnom životu, kao i potrebi da organi javne vlasti konsultuju decu u kreiranju javnih politika. Zato je ovim zakonom potrebno dodati odredbu koja bi regulisala i pravo dece kao grupe da u različitim prilikama i različitim okruženjima izraze svoje mišljenje i na taj način budu aktivni akteri u porodici i društvu, odnosno u privatnom i javnom životu.

5) Građanska prava i slobode

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta sadrži celo poglavlje posvećeno građanskim pravima i slobodama, i predviđa čitav niz prava kao što su: pravo na lični i porodični identitet, pravo na očuvanje identiteta, pravo na privatnost, pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti, pravo na sloboda udruživanja i pravo na pristup informacijama.

U prethodnom periodu nije došlo do unapređenja primene propisa koji osiguravaju direktnu registraciju rođenja dece čiji roditelji nemaju lična dokumenta i u vezi pokretanja postupka za utvrđivanje državljanstva dece čiji su roditelji bez državljanstva ili čije državljanstvo nije poznato. Potrebno je unaprediti i sistem prikupljanja podataka koji se odnose na slučajeve dece čiji su roditelji bez državljanstva, a naročito tražilaca azila i migranata.

6) Nasilje nad decom

• **Telesno kažnjavanje dece**
Izričita zabrana telesnog kažnjavanja dece i dalje nije predviđena zakonom. Trenutno dostupna verzija **Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona** predviđa ovu zabranu ali je ne razrađuje detaljno te ostaje da se vidi kako će ovo biti regulisano i kada će taj zakon biti usvojen i stupiti na snagu. Takođe, uz uvođenje izričite zabrane u svim okruženjima, potrebno je preduzeti niz mera u cilju promocije pozitivnih, nenasilnih i participativnih načina vaspitanja i disciplinovanja deteta kroz kampanje podizanja svesti u javnosti o štetnim efektima prakse telesnog kažnjavanja dece.

Što se tiče **Nacrta zakona o pravima deteta i zaštitnika prava deteta**, celo poglavlje ovog zakona je posvećeno pravu deteta na zaštitu od svih oblika nasilja. Propisana je izričita zabrana svakog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja, prodaje ili trgovine decom. Predviđena je definicija

nasilja nad detetom pod kojim se podrazumeva svaki oblik fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, uključujući svaki oblik telesnog disciplinovanja deteta, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili bilo koji oblik i metod iskorišćavanja trgovinu ili prodaju deteta. Predviđena je i zabrana mučenja (tortura) i lišenja slobode koje predstavlja meru poslednjeg izbora kada alternativne mere nisu moguće ili nisu dale rezultate i primenjuje se isključivo radi zaštite deteta, drugih lica i javne bezbednosti i radi rehabilitacije deteta, najkraće moguće vreme i uz periodične provere i pravo na žalbu. Predviđena je i izričita zabrana telesnog kažnjavanja i data je definicija ovakvog postupanja. Prilikom definisanja ove norme potrebno je rukovoditi se Opštim komentarom 8 Komiteta za prava deteta o pravu deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja.

Predviđene su i posebne mere zaštite deteta od nasilja, naročito kada je dete žrtva bilo kog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije, prodaje ili trgovine decom, izloženo diskriminatorskom ili stigmatizirajućem postupanju organa javne vlasti, fizičkog ili pravnog lica, uključeno u štetne prakse opasne po život, lišeno porodičnog staranja, u sukobu sa zakonom, lišeno slobode ili izloženo drugim ograničenjima svojih prava i sloboda ili se nalazi u drugim situacijama koje su ili mogu biti rizične za njegov pravilan razvoj i dobrobit.

Predviđene su i mere planiranja i

preventivne mere i obezbeđivanje stalno dostupnih i besplatnih službi podrške deci u slučaju potrebe za posebnim merama zaštite, kao što su telefonska ili internet linija za pomoć. Takođe, organi javne vlasti treba da obezbede kontinuiranu obuku o faktorima rizika po zdravlje i bezbedan život i razvoj deteta, merama prevencije i posebnim merama zaštite od nasilja za decu, roditelje, staratelje, hranitelje, usvojitelje i druga fizička lica koja podižu i neguju dete i za zaposlene koji rade sa decom.

• **Nasilje nad decom sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju**

Poseban problem i dalje predstavlja nasilje nad decom sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju koja su segregisana, nemaju dovoljno socijalnih interakcija sa drugom decom u lokalnoj zajednici i sopstvenim porodicama, izložena su zanemarivanju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka. Potrebno je adekvatnije informisanje dece u institucijama i alternativnom zbrinjavanju o postojećim mehanizmima koji im omogućavaju da prijave nasilje na jeziku koji dete razume ali i unapređenje mehanizama za podnošenje žalbe koji je poverljiv, bezbedan i prilagođen deci mehanizam za žalbe.

• **Dečji brakovi**

Dečji brakovi kao ozbiljno kršenje prava deteta, posebno devojčica, i dalje predstavljaju veliki problem koji zahteva sveobuhvatan i koordinisan pristup svih

relevantnih aktera. Osim malog broja ženskih romskih organizacija i nevladine organizacije Praxis, koji se ovim problemom bave na mikro planu, u februaru 2019. godine ovaj problem postao je predmet interesovanja i novoosnovane Nacionalne koalicija za okončanje dečjih brakova, koja za cilj ima da se kroz otklanjanje institucionalnih i društvenih prepreka za sprovođenje zakona, kao i promociju primera dobre prakse u partnerstvu lokalnih zajednica, medija, nevladinog, vladinog i privatnog sektora, doprinese okončanju dečjih brakova u Srbiji. Koalicija je osnovana na inicijativu UNICEF-a i Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, a trebalo bi da radi i na opcijama bezbednog izbora za devojčice romske nacionalnosti, kao i na osnaživanju romskih dečaka i devojčica da menjaju postojeću štetnu praksu. Koalicija se sastala tokom poslednjeg kvartala 2019. godine, tačnije 1. oktobra.

Jedan od zaključaka je da se pored predstavnika Ministarstva za demografiju i populacionu politiku, Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, u dalji rad uključe i predstavnici Ministarstva zdravlja i Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, kao i drugih organizacija/institucija kao što su sudovi, tužilaštvo i Nacionalna služba za zapošljavanje, i da se pokrenu dodatne inicijative u relevantnim ministarstvima za izdavanje instrukcija za postupanje u slučajevima dečjeg braka.

Takođe, imajući u vidu da je problem dečjih brakova usko povezan i sa

problemom nasilja, potrebno je uspostaviti sistem za praćenje svih slučajeva koji uključuju dečje brakove u etničkim grupama, posebno među romskim devojčicama, pružanje skloništa, i preduzimanja mera rehabilitacije i savetodavnih usluga deci žrtvama, kao i kampanja podizanja svesti kojima bi se istakle štetne posledice dečjih brakova.

• **Pravosuđe po meri deteta**

U vezi nasilja je važno i unapređenje sistema pravosuđa po meri deteta, naročito unapređenje prava dece lišene slobode u ustanovama, razvoj alternativa pritvoru i institucionalnom smeštaju i pružanje podrške deci žrtvama.

6) Porodična sredina i alternativna briga

Nije uočen napredak u prethodnom periodu u vezi sa pronalaženjem održivih rešenja u vezi sa procesom deinstitutionalizacije. Ovde je od ključnog značaja kako će teći proces izmena i dopuna Zakona o socijalnoj zaštiti koji zabranjuje institucionalizaciju dece ispod tri godine starosti i razvijanje intenzivnih usluga podrške porodicama sa brojnim i složenim potrebama i specijalizovanih usluga neophodnih za sprečavanje izmeštanja tako i za paniranje povratka deteta u porodicu. Potrebno je i usvajanje određenih pravilnika - podzakonskih akata koji bi omogućili bolju primenu Zakona o socijalnoj zaštiti.

Iako postoji zabrana smeštaja dece do tri godine, sa određenim izuzecima, na institucionalnom smeštaju i dalje ima dece

ispod tri godine, iako podaci ukazuju da se njihov broj smanjuje.

Deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom su i dalje prezastupljena u ustanovama – čine skoro 80% od ukupnog broja dece na smeštaju u svim ustanovama za decu i mlade. Usled stigmatizacije i negativnih stavova prisutnih dugo godina unazad došlo do toga da veliki broj dece sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom bude smešten u institucije direktno iz porodilišta. Dece sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju izložena su neadekvatnim uslovima života i često su segregisana, izložena zanemarivanju i nasilju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka.

U tom cilju, neophodno je dosledno sprovesti zabranu smeštanja dece mlađe od tri godine u rezidencijalne ustanove. Imajući u vidu trenutno stanje, potrebno je da se napravi jasan međusektorski plan za ubrzavanje procesa deinstitutionalizacije dece, posebno dece sa smetnjama u razvoju koja su nesrazmerno zastupljena u rezidencijalnim ustanovama.

Dok se sva deca ne izmeste iz rezidencijalnih ustanova, neophodno je osigurati poštovanje svih njihovih prava u ustanovama, uključujući i pravo na slobodu od nasilja i zanemarivanja, te dosledno ispitati svaki slučaj nasilja i zanemarivanja, utvrditi odgovornost i učinioce adekvatno kazniti.

7) Obrazovanje, slobodno vreme i kulturne aktivnosti

• Obrazovanje i inkluzivno obrazovanje

Novi Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja doveo je do unapređenja reformi tako što je ojačana uloga interresornih komisija - odlaganje početka škole sada je isključivo moguće preko interresornih komisija (koje čine doktor, socijalni radnik, pedagog-psiholog iz škole i defektolog), promovise se ulazak dece u redovno obrazovanje, a reforma predškolskog obrazovanja ide u smeru da predškolske ustanove prime svu decu, kako bi se suočili sa problemom segregacije pojedinih grupa dece.

U cilju nastavka reforme, potrebno je jačati kapacitete interresornih komisija, ojačati lokalnu samoupravu da obezbedi usluge potrebne deci, izgraditi dobar model resursnih centra, ispitati i redefinisati uslugu ličnog pratioca, pomoći u kući, pedagoškog asistenta – odnosno ispitati da li su u funkciji inkluzije, ojačati kapacitete vaspitača i nastavnika za inkluzivne pedagogije – kroz tekuće programe i u studijskim programima obrazovanja za nastavnike i vaspitače.

• Slobodno vreme i kulturne aktivnosti

Poseban problem predstavlja uključivanje nepraćene dece u obrazovni sistem i bolja inkluzija uključivanje dece migranata, uvođenje dodatne podrške i učenje srpskog jezika.

8) Posebne mere zaštite

• Deca izbeglice i tražioci azila

U sistemu socijalne zaštite u Srbiji nema specijalizovanih tela ili organa koji bi se bavili samo nepraćenom decom migrantima.

• Deca pripadnici manjina

U prethodnom periodu nije došlo do napretka u smislu sprovođenja kampanja koje imaju za cilj rešavanje negativnih stavova prema Romima u društvu u celini i drugih mera za sprečavanje nasilja i govora mržnje nad Romima.

• Deca u uličnim situacijama

Nije došlo do napretka u položaju dece u uličnim situacijama. Potrebno je doneti usaglašenu definiciju dece koja žive i rade na ulici koja će biti prihvaćena u svim relevantnim institucijama, te sistematski prikupljati podatke o deci koja žive i rade na ulici, a koji su disagregirani prema polu, uzrastu, mestu boravka. Takođe, potrebno je razviti odgovarajuće programe podrške i reintegracije dece uključene u život i rad na ulici.

• Seksualna eksploatacija i trgovina ljudima

Srbija još uvek nema specijalizovano sklonište za urgentni i uopšte smeštaj dece žrtava trgovine ljudima, niti postoje specijalizovani programi podrške za decu, već se deca smeštaju u prihvatilišta gde su deca koja su pretrpela nasilje ali nisu

specijalizovana za podršku deci žrtvama trgovine, ustanove za decu bez roditeljskog staranja ili u hraniteljske porodice, gde im se ne obezbeđuje neophodna specijalizovana pomoć i podrška.

Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom i zaštita žrtava od 2017. do 2022. godine treba da unapredi mehanizme za identifikaciju i zaštitu dece žrtava trgovine ljudima, i da postoje participativni programi koji su rukovođeni najboljim interesom deteta u cilju njihovog oporavka i prevazilaženja traume. Posebnu pažnju bi trebalo usmeriti na decu migrante koji su u povećanom riziku od eksploatacije.

• Deca učinioci krivičnih dela

I dalje ne postoje odgovarajuće alternativne mere pritvoru, nedovoljno se primenjuju vaspitni nalozi, a na nivou lokalne zajednice ne postoje odgovarajući programi u okviru kojih se radi kako sa maloletnim učiniocima krivičnih dela (krivično odgovornim licima koja su navršila 14 godina), tako i sa decom u sukobu sa zakonom koja su mlađa od 14. Sve ovo predstavlja kršenje međunarodnih standarda i razloge za zabrinutost. Postojale su različite projektne inicijative u prethodnom periodu ali još uvek nije pronađeno održivo, sistemsko rešenje koje bi bilo u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima.

Jedini pomak predstavlja formiranje i aktivna uloga gore pomenutog Saveta za maloletnike.

Deca žrtve i svedoci krivičnih dela

Deca oštećeni i svedoci u krivičnom postupku i dalje nemaju nikakvu podršku, ni iz budžeta Republike Srbije, a ni iz projektnih sredstava. Ovo pitanje bi takođe trebalo urediti izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica kako bi se pronašlo održivo rešenje za podršku deci oštećenima i svedocima krivičnih dela u cilju smanjenja sekundarne viktimizacije i prevazilaženja pretrpljene traume.

Pomak u ovoj oblasti predstavlja formiranje i aktivna uloga gore pomenutog Saveta za maloletnike u ovoj oblasti kao i priprema Nacrta nacionalne strategije za zaštitu žrtava i svedoka krivičnih dela i pripadajućeg akcionog plana.

Aktivnosti Centra za prava deteta u periodu oktobar - decembar 2019. godine

Centar za prava deteta je u periodu oktobar-decembar pojačano radio na medijskom pojavljivanju i kampanji vezano za izričitu zabranu telesnog kažnjavanja dece u svim okruženjima. Beležu se brojna medijska pojavljivanja, između ostalog i na RTS-u i Prvoj Srpskoj Televiziji. Saopštenje za javnost Centra za prava deteta objavljeno je na brojnim portalima. Takođe, o izričitoj zabrani telesnog kažnjavanja dece pisano je i u štampanim medijima – nedeljniku Blica.

Održana su 19 treninga u školama širom Srbije o pozitivnom roditeljstvu i zabrani telesnog kažnjavanja dece u svim okruženjima za više od 400 roditelja.

Povodom Evropskog dana zaštite dece od seksualnog iskorišćavanja i zlostavljanja, 18. novembra 2019. godine, održana je konferencija u okviru projekta "Jačanje mehanizama za prevenciju i zaštitu dece od seksualnog zlostavljanja i iskorišćavanja na internetu" koji Centar za prava deteta sprovodi uz podršku Saveta Evrope.

Savet za prava deteta Vlade Republike Srbije i Centar za prava deteta organizovali su konferenciju „Prava deteta u Srbiji – gde smo sada i šta nam predstoji“, 20. novembra 2019. godine, povodom 30 godina od kada je u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija usvojena Konvencija o pravima deteta. Ovaj specijalan dan je obeležen diskusijom predstavnika relevantnih institucija u oblasti zaštite prava deteta zajedno sa decom i mladima.

Ovogodišnja konferencija bila je prilika da razmotrimo ono što je do sada urađeno u Srbiji u vezi ostvarivanja prava deteta, kao i da gledamo unapred i identifikujemo prioritetne oblasti za naš zajednički rad na jačanju zaštite prava deteta. Uvodna izlaganja je pratila diskusija posvećena temama participacije dece, nasilja nad decom i pravosuđa po meri deteta. Na konferenciji su, pored stručnjaka iz sistema pravosuđa, socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstvene zaštite, civilnog društva i drugih, aktivno učestvovala i deca.

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv siromaštva, koji se obeležava 17. oktobra, članovi i članice Kluba DX su održale radionice sa članovima i članicama učeničkih parlamenata na temu siromaštva i rizika koje siromaštvo nosi u Drugoj ekonomskoj školi i u Osnovnoj školi „Ivan Milutinović“.

Aktivnosti Kluba DX u okviru projekta „Prava deteta u politikama i praksi“:

U okviru festivala „Prava deteta“ u Novom Sadu je 7. novembra 2019. godine održana radionica sa učenicima, članicama i članovima učeničkog parlamenta Medicinske škole „7. april“, koju su zajednički organizovali Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman i Centar za prava deteta, a na temu: „Prava deteta u politikama i praksi“.

